

CIGÁNYYOK MAGYARORSZÁGON

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Személyes kezdetek: cigányok elleni sorozatgyilkosságok 2008-2009

- Piricse, 2008. augusztus 8.
- Nagycsécs, 2008. november 3.
- Alsózsolca, 2008. december 15.
- Tatárszentgyörgy, 2009. február 23.
- Tiszalök, 2009. április 22.
- Kisléta, 2009. augusztus 2. (roma holokauszt évfordulója)

<http://ciganyvadaszat-per.blog.hu/>

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Roma vagy cigány?

Roma: a „rom” (ember) szó többesszámú alakja

- az I. Roma Vilákongresszus által elfogadott megnevezés
- sok cigány csak a saját csoportjára vonatkoztatja, a többiek a cigányok.
- kevésbé elterjedt egyelőre Magyarországon

Cigány: a görög ατσιγανος (atsziganosz) szóból ered, jelentése kívülálló, érinthetetlen

- a legtöbb cigány elfogadja magára nézve
- a magyar nyelv intergáns része
- sokszor pejoratív értelemben használják

TÁRKI 2005. december: roma vagy cigány?

CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

A többségi társadalom a cigányokról:

- a KSH-t mi érdekli?
Cigány vagy nem cigány, beszéli-e a „cigány” (!) nyelvet

36. Mi az Ön anyanyelve? (Legfeljebb két válasz adható!)

magyar.....	☒	1	örmény.....	☒	8	arab.....	☒	15
bolgár.....	☒	2	román.....	☒	9	kínai.....	☒	16
cigány (romani, beás).....	☒	3	ruszin.....	☒	10	orosz.....	☒	17
görög.....	☒	4	szerb.....	☒	11	vietnami.....	☒	18
horvát.....	☒	5	szlovák.....	☒	12			
lengyel.....	☒	6	szlovén.....	☒	13			
német.....	☒	7	ukrán.....	☒	14			

egyéb, mégpedig: .....

nem kíván válaszolni 999

37. Családi, baráti közösségben milyen nyelvet használ általában? (Legfeljebb két válasz adható!)

magyar.....	☒	1	örmény.....	☒	8	arab.....	☒	15
bolgár.....	☒	2	román.....	☒	9	kínai.....	☒	16
cigány (romani, beás).....	☒	3	ruszin.....	☒	10	orosz.....	☒	17
görög.....	☒	4	szerb.....	☒	11	vietnami.....	☒	18
horvát.....	☒	5	szlovák.....	☒	12			
lengyel.....	☒	6	szlovén.....	☒	13			
német.....	☒	7	ukrán.....	☒	14			

egyéb, mégpedig: .....

nem kíván válaszolni 999

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Ki a cigány?

Kemény István (1971): Kutatásunk megkezdése előtt azt a definíciós problémát kellett megoldanunk, hogy kit tekintünk cigánynak. Úgy döntöttünk, hogy **kutatásunk során azt tekintjük cigánynak, akit a nem cigány környezet annak tekint.** Ez a meghatározás lehetővé tette, hogy egyaránt tanulmányozhassuk az integrálódás különböző fokán álló cigányokat, ... A cigányság ilyen definícióját az a gyakorlati szempont is indokolja, hogy **csakis ez által tudtuk biztosítani a megkérdendő személyek kiválasztásának egyértelműségét.** Így többek között el kellett vetnünk azt a meghatározási lehetőséget, hogy azt tekintjük cigánynak, aki cigánynak vallja magát. Nagy tömegben élnek Magyarországon cigányok, akik életformájukban világosan elkülönülnek az őket körülvevő nem cigány környezettől, éppen ezért a nem cigány környezet cigányoknak tartja őket, ugyanakkor ilyen vagy olyan okból nem vallják magukat cigányoknak.

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Ki a cigány?

Ladányi és Szelényi (2005):

Hiába tartják a kutatók az önminősítést megbízhatatlannak, a külső környezet minősítése legalább ennyire nem tekinthető érvényesnek.

Nehezen vitatható az öndefiníció, ahogy azt sem kérdőjeleznék meg sokan, hogy a „Ki a magyar?” kérdésre az a válasz, hogy magyar az, aki annak tartja magát.

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

A cigányság története: A kezdetek

- az őshaza: India, ahonnét 1500 éve indultak el. Hogy pontosan honnét és miért, azt nem tudni. (Ma is mintegy 20 millió cigány él Indiában!)
- Perzsia, Örményország, Bizánc, Egyiptom (utóbbiból erednek a gypsy, gitans, gitano, délszláv nyelvekben a gipcan vagy az egjupci elnevezések)

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

A cigányság története: A kezdetek

- 1329: Czigány nevű település
- Zsigmond király (1422): *Ezen László nevű vajdát és az alája tartozó cigányokat kifogás és bármiféle zavar nélkül befogadjátok és megtartóztassátok, sőt mindenféle bántalmazástól megvédelmezzétek.*
- II. Ulászló (1496) menlevelet adományoz Bolgár Tamás cigányvajdának, akinek emberei puszkagolyók és egyéb hadi szerszámok gyártásával foglalkoztak.
- A XVI–XVII. századi Magyarország meglehetősen sok nemzetiségű volt, az etnikai hovatartozásnak nem volt nagy szerepe. A magyarok, székelyek, örmények, kunok, szászok, románok között a cigányok nem szenvedtek hátrányt a származásuk miatt.

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Mária Terézia:

- erőszakos letelepítések
- a cigányoknak földesurat kellett választaniuk, el kellett szegődniük zsellérnek
- a gyerekeknek paraszti ruha
- a közösségek önrendelkezése megszüntetve, a falusi bírák alá rendelve
- lótartás megtiltása a vándor életmód visszaszorítására:
Cigánynak tilos lovat tartani, amennyiben pedig valaki nagy számban tartott lovakkal kereskedik, az csak úgy lesz neki megengedve, hogy a lovokról, amelyek birtokában vannak, külön hitelt érdemlő passzusokat és tanulmányokat tud felmutatni, mert ezen tanúsítványok nélkül magától értetődő, hogy tolvaj.

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

II. József

- cél a teljes asszimiláció
- kötelező vegyes házasság
- cigány gyerekek kétéves kortól parasztcsaládoknál
- büntették a cigány nyelv használatát
- cigány helyett újmagyar vagy újparaszt

Eredmények:

- a helyi adminisztráció ellenállt a rendeleteknek
- a cigányok száma kb. 44 ezerről 30 ezerre csökkent, letelepedett
- megjelentek a cigányokkal szemben az előítéletek
- a cigányokban ellenállás alakult ki a hatalommal szemben
- kemencei per (1782): az első emberevési vád

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Polgári kor

- Grigore Ghicia havasalföldi fejedelem (1855) rabszolgafelszabadítás!
- Az újonnan érkezők vándorló életformát hoztak magukkal, archaikusabb kultúrát, más tevékenységeket és az itt élő cigányokétól különböző nyelvet is.
- Nem alkottak egységes népcsoportot, az ősi nyelvet sokféle dialektusban beszélték, szokásaikban is nagyban különböztek, nem is egyszerre érkeztek Magyarországra, de így is élesen elhatárolhatóak voltak az ekkor már évszázadok óta Magyarországon élő, nyelvükben is elmagyarosodott romungró cigányoktól

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

XX. század:

- A század elején, Romániából Szerbián keresztül érkeztek a beások
  - teljes nyelvcsere a XVI. században
  - fával foglalkoztak, ezért teknővájók
- A két világháború között a publicisztikákban a cigány élősd, kártékony, bűnöző hajlamú emberként jelent meg.
- 66045/1938. számú B.M. rendelet: „minden cigányt gyanús egyénnek kell tekinteni”.

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

XX. század:

- Náci Németország: a cigánykérdés faji probléma
- porajmos:
  - 5.000-50.000 áldozat
  - a romungrókat besorozták, az oláh cigányokat deportálták
- a háború utáni földosztásokból kimaradtak
- a szocializmusban újabb erőszakos asszimilációs kísérlet
- a rendszerváltás leginkább a legalsó osztályokat érintette súlyosan

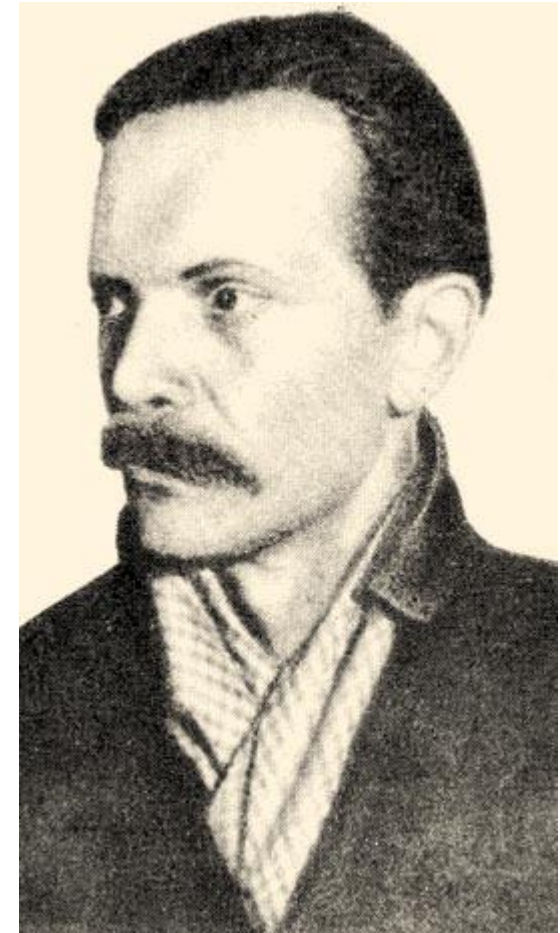

CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Erdős Kamill: A magyarországi cigányság (1958)

Cigány anyanyelvűek:

- kárpáti dialektus (nógrádi, budapesti és köszörús/ringlispiés)
- oláh (vlax) nyelvűek
  - lovări (lókupecsek)
  - posot'ări (zsebtolvajok)
  - kherări (alkalmi munkások, házzal bírók),
  - colări (szőnyegkereskedők)
  - kelderări (kézművesek, üstfoltozók)
  - cerhări (sátorosok)
  - mäsări (halászok)
  - bugări (dögösök)
  - čurări (késesek)
  - drizăr (rablók)
  - gurvăr (edényfoldozók)

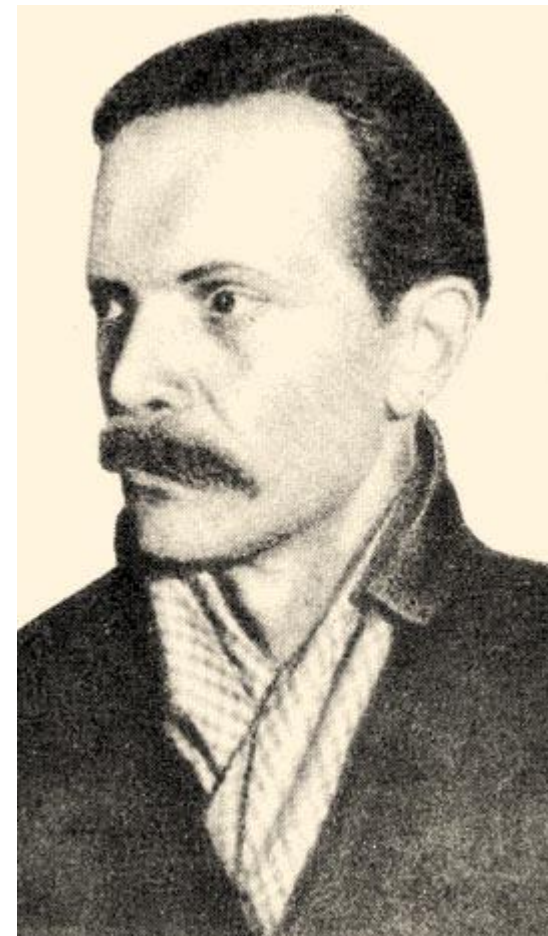
Pásztor Tibor – #14

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Erdős Kamill: A magyarországi cigányság (1958)

Nem cigány anyanyelvűek:

- nem cigány anyanyelvűek
  - magyar anyanyelvűek
  - beások
    - ticsán
    - mucsán
    - árgyelán
  - román cigányok

Pásztor Tibor – #15

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Mára:

- romungrók (magyar cigányok, zenészek, muzsikus cigányok)
- oláh cigányok
- beások

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Kitérő: Társas identitás

- „az egyén ismerete arról, hogy bizonyos társas csoportokhoz tartozik, amelyek számára érzelmi és értékbeli fontosságot hordoznak” (Henry Tajfel)
- a saját csoport és a külső csoport, a mi és az ők megkülönböztetését jelenti
- célja elsősorban az egyén önértékelésének növelése
- a belső meghatározással az egyének jelzik a csoporttagoknak és a csoporton kívülieknek is saját identitásukat.
- a külső meghatározás során egy egyén vagy egy csoport a saját csoportján kívülieket definiálja, akár erőszakosan a másokra kényszerítve a saját definícióját.
- a cigányok esetében hármas identitás:
  - magyar
  - cigány
  - valamely cigány etnikai csoport tagja

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Romungrók:

- a magyarországi cigányok 70-80 százaléka ide tartozik
- zenészek, de ez nem feltétlenül foglalkozás
- *A dédapám autodidakta módon tanult, kottát sem olvasott. A fia már konziba ment, az sem volt mindegy, hogy a Bartókba vagy máshova. Apámnak már könnyörögtek, hogy ne cigányzenét játsszon, hanem komolyzenét. Gyakorolt naponta órákat, nagy zenekarokba hívták, komolyzenét játszani, de ő primás akart lenni. Ő nagy sztár volt.*
- saját maguk szerint ők a cigány társadalom elitje, képzetek, fontos az elegáns ruházkodás

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Oláh cigányok

- a magyarországi cigányok 10-20 százaléka tartozik ide
- identitásuk egyik alapja a nyelv
- kapcsolatrendszerük gyakran országhatáron túlnyúlik
- kannás zene
- saját maguk szerint ők az igazi cigányok, akik még őrzik az ősök kultúráját

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Beás cigányok

- a magyarországi cigányok 4-8 százaléka tartozik ide
- visszaszorulóban van a nyelv
- saját maguk szerint szorgosak, dolgozók, okosak, tanultak

Összetartó erő:

- + az önazonosság
- + a tanulás fontossága
- a többségi társadalom kirekesztése

Horizontális asszimiláció

◦ CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

A nemzettudat kellékei (Anthony D. Smith)

Etnikai csoport

- a népcsoport közös neve;
- leszármazásának és közös eredetének mítoszai;
- az együtt megtapasztalt dolgokra vonatkozó közös történelmi emlékek;
- közös „történelmi terület” vagy „haza,” illetve az ezekkel kapcsolatos képzettársítások;
- a közös kultúra egy vagy több eleme – a nyelv, a szokások vagy a vallás;
- a közösség tagjai közötti szolidaritás érzése.

Nemzet

- egységes munkamegosztási rendszerrel
- tömegekre kiterjedő közoktatás
- egyenlő jogok

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Nemzeti hősök:

- Johnny Depp
- Elvis Presley
- Bill Clinton
- Sir Michael Caine
- Teréz anya
- Carlos Santana
- Charlie Chaplin
- Kali Sára (Saintes-Maries-de-la-Merbe)
- Gimenez Malla Ceferino (1861–1936)
- Gábor Áron
- Czinka Panna
- Papp László

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Politikai nemzet:

- International Romani Union, IRU ENSZ, EBESZ, UNESCO által elfogadott
- Roma National Congress, RNC: páneurópai nemzet
- zászló
- Himnusz: Gelem, gelem
- Április 8.: nemzetközi roma nap, augusztus 2.: porajmos

• CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Politikai nemzet:

- Dekonstrukció/rekonstrukció
- Oktatás: az alapoktól újragondolva
- Csoporthatárok átjárhatósága
- Integráció (ami nem asszimiláció)

CIGÁNYOK MAGYARORSZÁGON

Köszönöm a türelmet!